

References

1. Veisman A.D. Grechesko-russkiy slovar; [reprint 5th ed., 1899]. – M.: Y.A. Shychagin's Greko-latinskiy cabinet, 1991. – 1370 pp.
2. Gaydenko P.P. Nauchnaya ratsionalnost i filosofskiy razum. – M.: Progress-Traditsia, 2003. – 528 pp.
3. Collingwood R.G. Printsipy iskusstva / Transl. from Engl. A.G. Ragin. – M.: "Yazyk russkoy kultury", 1999. – 325 pp.
4. Le Goff, Jacques. Sereyovichna uyava / Transl. from French Yarema Kravets. – L.: Litopys, 2007. – 346 pp.
5. Slovar drevnerusskogo yazyka (ca. 1000–1400), volumes 1–9; [ed.-in-chief R.I. Avanesov]. – vol. 2. – M.: "Russkiy Yazyk", 1989. – 494 pp.
6. Liebermann M. Die Phantasie in der Malerei // Liebermann M. Die Phantasie in der Malerei. Schriften und Reden. – Berlin: Buchverlag Der Morgen, 1986. – 370 S.

* * *

УДК 316.3:2–553.8

Александрова О.С., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), ESAleksandrova@yandex.ru

Трансформація феномена дитинства в сучасному суспільстві

У сучасному суспільстві спостерігаються суперечливі соціальні прояви дитинства і відносини дорослих до цього феномена: наслідування дорослих дітям; девальвація цінності дитинства в сучасному суспільстві; монополія на дитинство. Особливості розвитку сучасного дитинства дозволяють говорити про наявність таких тенденцій, як: криза дитинства; індивідуалізація дитинства; емансипація дитинства. Ці особливості проявляються на тлі тенденції подовженого і одночасно укороченого дитинства сучасного покоління. Разом з цим, підвищується соціальний статус дитинства, який може зумовлювати стиль життя і позиції в соціальній сфері суспільства майбутнього дорослого.

Ключові слова: дитинство, дитячість, інфантильність, криза дитинства, індивідуалізація дитинства, емансипація дитинства, сучасне суспільство.

Aleksandrova O.S., Professor, Doctor of Philosophy, The head of the Philosophy Department, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine, Kyiv), ESAleksandrova@yandex.ru

Transformation of phenomenon of childhood in the modern society

There are conflicting social manifestations of childhood and adult relationships for this phenomenon in today's society: imitation of adults to children, childhood devaluation of values in modern society; monopoly to childhood. Features of modern childhood suggest the existence of such trends as the crisis of childhood, child individualization, childhood emancipation. These features appear on the background of prolonged trends and also shortened the childhood of the modern generation. At the same time, increased social status of childhood, which can condition the lifestyle and position in the social sphere of society in the future of adult.

Keywords: childhood, childlike, infantile, the crisis of childhood, child individualization, childhood emancipation, modern society.

Александрова Е.С., доктор философских наук, профессор, заведующая кафедрой философии, Киевский университет им. Бориса Гринченко (Украина, Киев), ESAleksandrova@yandex.ru

Трансформація феномена дитинства в сучасному суспільстві

В сучасному суспільстві спостерігаються суперечливі соціальні прояви дитинства і відносини дорослих до цього феномена: наслідування дорослих дітям; девальвація цінності дитинства в сучасному суспільстві; монополія на дитинство. Особливості розвитку сучасного дитинства дозволяють говорити про наявність таких тенденцій, як: криза дитинства; індивідуалізація дитинства; емансипація дитинства. Ці особливості проявляються на тлі тенденції подовженого і одночасно укороченого дитинства сучасного покоління. Разом з цим, підвищується соціальний статус дитинства, який може зумовлювати стиль життя і позиції в соціальній сфері суспільства майбутнього дорослого.

Ключевые слова: детство, детскость, инфантильность, кризис детства, индивидуализация детства, эмансипация детства, современное общество.

Становлення інформаційного суспільства, глобалізація, процеси модернізації, системні трансформації світової спільноти актуалізують філософське осмислення феномену дитинства, його сутності та специфіки в сучасному суспільстві. Саме в дитинстві закладаються вектори майбутнього розвитку як кожної особистості зокрема, так і суспільства в цілому, що, у свою чергу, сприяє продуктив-

ному вирішенню соціальних протиріч сьогодення і конструктивному проектуванню майбутнього.

В контексті історичного розвитку світової соціально-філософської думки до проблематики дитинства у фрагментарному виді зверталися Платон, Аристотель, Е.Роттердамський, М.Монтень, Ф.Бекон, Дж.Локк, Ж.–Ж. Руссо, І.Кант, Г.В.Ф. Гегель, К.Маркс, Ф.Енгельс та інші дослідники.

Світ дитинства безпосередньо став об'єктом дослідження у М.Мід. Пізніше до цієї проблеми зверталися Б.Малиновський, Р.Бенедикт, К.Дюбуа та ін. Найбільш детально тема дитинства розвивається в межах психологічного підходу (З.Фрейд, К.Г. Юнг, А.Адлер, Е.Еріксон, К.Хорні, К.Роджерс, Ж.Піаже, Д.Б. Ельконін, Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, А.Р. Лурія, І.С. Кон та ін.).

Сучасний етап дослідження феномена дитинства формують результати наукових напрацювань Т.Д. Попкової, С.Ю. Мітрофанової, Л.К. Нефьодової, Л.Б. Сандакової, Л.В. Українець та ін. Разом з тим, трансформації феномена дитинства і зміні цінності дитинства в сучасному суспільстві серед дослідників приділено недостатньо уваги, що і визначило мету цієї статті. Реалізація дослідницьких завдань потребує по-перше, визначити сутність дитинства в контексті різних наукових підходів; по-друге, виявити суперечливі соціальні прояви дитинства в сучасному суспільстві; по-третє, розкрити особливості сучасного дитинства; по-четверте, охарактеризувати соціальний статус дитинства, що проявляється через певні життєві стилі дитини.

Дитинство відповідно до положень, розроблених у віковій психології, може бути представлено дошкільним та шкільним періодами. У контексті життєво-стильового підходу в якості об'єкта дослідження доцільно розглядати тільки шкільне дитинство. В.С. Мухіна виділяє три основні вікових періоди: молодший, середній і старший шкільний вік. Кожен віковий етап передбачає, що перед учнями стоять різні завдання, пов'язані з певною стадією соціалізації. Для молодших школярів основною метою є адаптація до навчального процесу. Початок отроцтва пов'язаний з усвідомленням себе частиною, членом суспільства та з освоєнням нового соціального простору. Кінець отроцтва – час підготовки до вступу в світ дорослих, початок майбутньої самостійності [5, с.127–129].

У рамках культурологічного розгляду часто відзначається, щоб дитина стала членом спільноти, в неї має розвинутися внутрішнє сприйняття і одночасно ставлення до цієї спільноти. Включення до складу такої спільноти вимагає розвитку деякого внутрішнього механізму сприйняття зовнішнього і ставлення до нього. Це внутрішнє сприйняття зовнішнього світу можна називати самоідентифікацією, освіченістю, інтелігентністю, індивідуальністю.

Аксіологічний підхід до розгляду феномену дитинства досить чітко, наприклад, демонструється в роботі Л.Г. Кураєвої: «...дитинство – термін, що позначає початкові фази онтогенезу, період життя, який формує внутрішнє ядро дорослої особистості. Під дитинством розуміється розвиток і воно є особливою частиною соціалізації, процесу становлення унікального індивіда і засвоєння культури». Визначення дано з позицій соціальної та культурної цінності дитинства і адекватно вирішує поставлене завдання [3, с.3].

У соціології можна виділити два основних взаємодоповнюючих підходи до вивчення феномену дитинства: еволюціоністський і структурний. У рамках еволюціоністського підходу дослідники приходять до висновку про те, що в просторі сучасного дитинства можна одночасно спостерігати дві протилежні тенденції. Так, з одного боку, в ході історії розвитку суспільства об'єктивно зростає певна автономія дитинства від дорослого світу. З іншого боку, концепції трансформації дитинства в сучасному суспільстві ілюструють знаки підвищеної уваги до дитинства, збільшення контрольованого дорослими простору дитячих практик у зв'язку з тенденціями розвитку дитинства в сучасному суспільстві, зокрема такими як, зменшення чисельності дітей в розвинених країнах і поліпшення

добробуту цих країн. У зв'язку з цим слід говорити про значущість концепції С.Фріса, який розглядає процес дорослішання як рух від залежності до незалежності. С.Ю. Митрофанова доповнює дану концепцію ще одним виміром: рух з контрольованого простору – у неконтрольований [4].

Як важливу частину соціальної структури суспільства розглядає дитинство Дж.Квортруп, стверджуючи, що діти належать до суспільства не в банальному сенсі простого перебування в ньому, а як дійсні члени суспільства, які беруть участь в організованих видах його діяльності, взаємодіючи при цьому з дорослим співтовариством [12, с.15].

Міждисциплінарний підхід дозволяє синтезувати експлікації різних аспектів дитинства, що склалися в окремих галузях гуманітарного знання:

1. дитинство як соціально сконструйований феномен культури, що представляє певну соціокультурну цінність, визначає ядро дорослої особистості і є дзеркалом суспільства (соціологія);

2. дитинство як вік, фаза, щабель розвитку і зростання, період найбільшої сензитивності (педагогіка та психологія);

3. дитинство як ключ до розуміння ментальності етносу, типу культури і способів відтворення культури (етнографія);

4. дитинство – образ і ідея, що відображають істину дитинства (художня творчість);

5. дитинство – символ віри (теологія);

6. дитинство – архетип несвідомого, духовний орган осмислення буття (психоаналіз);

7. дитинство як початок людського існування, екзистенціал, об'єктивно-суб'єктивна, детермінована дорослим світом реальність, що має просторово-часову організацію (континуум); дитяче буття є цілісністю, космосом, протипоставленим дорослому буттю і процесом руху до піку формотворчих сил до становлення індивіда, здійснюваного на кордоні між дитинством і дорослістю (філософія) [6, с.311–312].

На наш погляд, саме соціальна філософія дає глибинне розуміння трансформації феномена дитинства в умовах специфіки сучасного суспільного розвитку.

Сучасна епоха породжує нове прочитання і відношення до феномену дитинства, до його цінності в сучасному світі. Показовим у цьому контексті є думка Е.Тоффлера: «Дитина завтрашнього дня буде зростати в суспільстві, яке набагато менше зосереджено на дитині, ніж наше... У період другої хвилі мільйони батьків здійснювали власні мрії у своїх дітях ... сьогодні зникає можливість відбутися за допомогою своїх дітей» [7, с.604]. В системі Е.Тоффлера є елементи соціального конструювання дитинства. Він дає нове прочитання освітньої парадигми, акцентуючи необхідність людини, яку навчають, бути готовою до постійного перенавчання. Розглядає доцільність інтеграції дитячої праці в загальну соціальну діяльність.

У сучасному суспільстві можна спостерігати суперечливі соціальні прояви дитинства і ставлення до нього з боку дорослого населення.

З одного боку, дорослі починають наслідувати дітям, освоювати їх стиль одягу, поведінку, манери, слухати їх музику. Стало модним знімати мультиплікаційні фільми, фільми з комп'ютерних ігор для дорослих. Одна з актуальних сьогодні тим – повернення дорослих до цінностей і смаків дітей, прояв інфантильності представниками старших вікових груп, «розтягування» молодості, «відтягування» процесу формування дорослості. Інтерес до дитинства стає все більш пильним, а образ дитини займає все більш значуще місце в світі дорослих. Демонструючи захоплення і розчулення дитячими якостями, ставлячи дитину в центр загальної уваги, суспільство значною мірою спотворює статус дитячого віку, його цінність.

У даному контексті слід звернути увагу на явище дитячості в дорослому світі. Поняття дитячості, що є не категорією віку, а універсальним атрибутом людини, модусом людського буття. Зрілу особу можна визначити як гармонійно розвинену особистість, яка зуміла зберегти в дорос-

лomu віці позитивні аспекти дитячості (відкритість світу та Іншому, довіра, самостійність, допитливість, здатність дивуватися, творчі здібності, адаптивність і т. ін.), є відкритою самокоригуванню, тобто здатна самотужки знімати негативні прояви дитячості (слабкість, неміч, несамостійність, нерозумність, безвідповідальність, залежність, закритість і т. ін.) [8, с.5–6]. Однак зворотний бік дитячості – інфантильність, бажання завжди бути дітьми, або знову стати дітьми.

Ф.Шиллер вважав, що людина лише тоді є цілком людиною, коли вона грає. Ф.Ніцше висловлював ідею, що в справжньому чоловікові захована дитина, яка хоче грати. Дитячі якості, на думку К.Лоренца, належать до передумов виникнення людини. Він, як і Е.Фромм диференціює дитячість та інфантильність, кваліфікуючи інфантильність як генетичне впадання в дитинство в небезпечних для соціуму межах. Інфантильна поведінка, якщо слідувати К.Лоренцу – це деструктивна дитячість. Людина, у якої не дозріли норми соціальної поведінки, застряє в інфантильному стані і неминуче стає в суспільстві паразитом. Вона очікує як чогось само собою зрозумілого, що дорослі і далі будуть про неї піклуватися.

З іншого боку, можна спостерігати девальвацію цінності дітей у сучасному суспільстві. Чим вище матеріальне благополуччя в соціумі, тим менше дітей в ньому. Часто подружжя живуть реалізуючи свої егоїстичні потреби в безтурботному житті, а не альтруїстичні потреби турботи про ближнього.

З третього боку, дорослі і раніше реалізують функції соціального контролю по відношенню до дітей. Тобто, визначають життєвий шлях дитини, контролюють її бажання, потреби і способи їх реалізації.

Особливості розвитку сучасного дитинства дозволяють говорити про наявність наступних тенденцій [2].

1. Криза дитинства (Б.Д. Ельконін [10]), загибель наповненості (події) дорослішання, тобто відсутність конкретних свят, обрядів, що відповідають за перехід дитини на наступний щабель дорослішання. Крім цього, на думку дослідника, сьогодні для дитини не існує образу ідеального дорослого, який раніше служив єдиним прикладом і опорою в уявленні дітьми їх майбутнього.

2. Індивідуалізація дитинства (П.Бюхнер [1], У.Бек, В.Фукс, Х.Цахер). Індивідуалізація дитинства означає, що для дітей немає більше второваних шляхів, доріг і прикладів у житті. Своє життя дитина будує сама, за власними уявленнями, за допомогою власних поглядів і у відповідності зі своїм світоглядом. Життя дітей стає так званним «біографічним проектом», тобто вже в ранньому віці вони повинні ставити перед собою цілі, автономно приймати рішення і брати на себе відповідальність за свої дії.

3. Прагнення до емансипації дитинства, тобто набуття дитиною все більш значущого місця в сім'ї і взагалі в суспільстві, що підтверджується розвитком ідеї прав дітей [4]. Так, за останні кілька десятиліть можна відзначити зміни у відносинах між батьками та дітьми, появу договірних, неформальних відносин.

4. Тенденція подовженого і одночасно укороченого дитинства сучасного покоління (Л.Розенмайер).

Всі ці мотиви знаходять сьогодні різнобічне і глибоке відображення в духовній культурі, в різних її компонентах. Відбувається девальвація різних сторін суспільного життя, руйнування системи цінностей, що призводить до духовного вакууму. А зниження духовності суспільства веде до зміни ставлення до дітей, «профанації дитинства», знецінення і кінця дитинства.

Актуалізація ідеї кінця дитинства, ідеї його зникнення простежується зараз у роботах ряду зарубіжних вчених.

Н.Постман в книзі «Зникнення дитинства» [11] говорить про те, що ідея дитинства властива далеко не кожному суспільству. На відміну від періоду немовляти, дитинство є соціальним феноменом, а не біологічною категорією. Наші гени не містять чітких визначень того, хто є дитиною, а хто – ні, і закони виживання не вимагають, щоб було зроблено відмінність між світом дорослого і світом дитини.

Кінцю дитинства сприяє і телебачення, яке стирає межу між дитинством і дорослим життям двома способами: воно не вимагає навчання для розуміння його форми, і воно не диференціює аудиторію.

Більш того, телебачення створює певний комунікаційний контекст, який просуває ідею, що дитинство не є ні бажаним, ні необхідним; сучасному суспільству діти не потрібні.

Продовжуючи ідею кінця дитинства, Н.Постман звертає увагу і на те, що телебачення, стираючи традиційну концепцію дитинства, не приводить нас у світ дорослості. Швидше, воно використовує матеріал дорослого світу як основу для проектування абсолютно нового типу особистості, так званої «дорослої дитини». Ми приходимо до того, що К.Лаш назвав «культурою нарцисизму» – без майбутнього, без дітей, всі застрягли десь між 20–30 роками.

Д.Фельдштейн [9], аналізуючи кризу сучасного дитинства, звертає увагу на відсутність процесу послідовного входження зростаючої людини в суспільство. Його членом вона стає негайно, одномоментно, практично відразу ж після закінчення середньої школи, будучи невідповідною психологічно до освоєння серйозних стосунків в суспільстві. Сучасне дитинство стало значно більш активним у своїй рефлексії на навколишній світ, з іншого боку – більш інфантильним. Учений відзначає, що існуючі дитячі гуртки та інші форми позакласної діяльності орієнтовані на конкретну предметну діяльність, а не на взаємодію дітей, не на прояв дитиною себе серед інших, з іншими, у своїй спільності.

Сучасні соціокультурні процеси значно змінюють феномен дитинства. Так, якщо індустріальна епоха зробила його більш тривалим і соціально значущим, то процеси інформатизації знову скорочують цей період. Сьогодні з'являється феномен «скороченої дитини» – в результаті змін у сім'ї, а також у соціально-економічній та політичній сферах суспільства, догляд за дітьми слабшає. Діти розвиваються під впливом телебачення, кіно, комп'ютера та Інтернету, завдяки яким в їхнє життя все частіше входять насильство, секс, наркотики і т. ін. Діти все частіше піддаються стресу і тривозі – психологічним захворюванням, які нещодавно були притаманні дорослим. Таке передчасне дорослішання може призвести до того, що сама соціальність дитинства може бути зруйнована [2].

У зв'язку з вище викладеним, слід торкнутися ще однієї проблеми – соціального статусу дитинства, який може обумовлювати місце дитинства в соціально-класовій ієрархії суспільства з одного боку, а також стиль життя і позиції в соціальній сфері суспільства майбутнього дорослого – з іншого. Соціальний статус дитинства визначається не лише об'єктивними характеристиками дітей, а й обраними ними стилями життя. Різні стилі життя дітей визначаються за вектором залежності/незалежності від дорослого співтовариства. Результати, до яких прийшла С.Ю. Митрофанова, дозволяють стверджувати, що сам стиль життя може виступати ресурсом, таким же як і соціальне походження, яке задано об'єктивно, при цьому стиль життя визначається не тільки об'єктивними характеристиками, а ґрунтується і на виборі самого індивіда [4].

Життєві стилі проявляються в наступних практиках: дозвілєвих, сімейних, а також в практиках старшої школи. Дослідниками виділяються такі життєві стилі:

1) «правильний», для якого характерно, насамперед, підпорядкування соціальним нормам, вміння вписуватися в «очікування і розклад» дорослих, отримання їх схвалення, характерною особливістю цього стилю життя є те, що діти позбавлені волі в набутті досвіду прийняття рішень шляхом власних зусиль;

2) «стиль спроб» – у рамках цього стилю життя підрастаюча людина має певний вибір, що виявляється як «запланована спонтанність», при цьому важливою особливістю цього життєвого стилю є те, що його практики повинні бути обов'язково під контролем дорослих і прийняті ними;

3) «потребуючий підтримки» – для цього стилю життя характерна, насамперед, відсутність необхідної дітям з боку значущих дорослих допомоги, що сприяє прояву

їх самостійної активності в «небажаному» для дорослих напрямку;

4) «вільний» – для підрастаючої людини, яка дотримується цього стилю життя характерно співвіднесення власної системи цінностей з соціальними нормами, діяльність підрастаючої людини є результатом обдуманих дій, вона пробує себе в різних видах діяльності, сама ставить собі цілі і розробляє можливі шляхи їх досягнення, при цьому вона думає, що все те, чого вона досягла, є результатом тільки її особистих зусиль.

Отже, здійснивши аналіз специфіки трансформації феномена дитинства в сучасному суспільстві можна зробити такі висновки.

1. Щодо сутності дитинства в контексті різних наукових підходів визначається таке. У віковій психології дитинство може бути представлено дошкільним та шкільним періодами. Кожен віковий етап передбачає, що перед дитиною стоять різні завдання, пов'язані з певною стадією соціалізації. У рамках культурологічного розгляду дитинства відзначається, щоб дитина стала членом спільноти, в цієї дитини має розвинути внутрішнє сприйняття такої спільноти і відповідне ставлення до неї. Аксіологічний підхід до розгляду феномену дитинства досить чітко демонструє, що дитинство під собою розуміє розвиток та є особливою частиною соціалізації, процесу становлення унікального індивіда і засвоєння культури. У соціології дитинство розглядається як важлива частина соціальної структури суспільства. Саме соціальна філософія дає глибинне розуміння трансформації феномена дитинства в умовах специфіки сучасного розвитку суспільства.

2. У сучасному суспільстві спостерігаються суперечливі соціальні прояви дитинства і відносини дорослих до цього феномена: 1) наслідування дорослих дітям, «відтягування» процесу формування дорослості, «розтягання молодості». У позитивному плані цей процес проявляється в дитячості, в негативному – у проявах інфантилізму, 2) девальвація цінності дитинства в сучасному суспільстві; 3) реалізація дорослими функції соціального контролю дитинства і, в той же час, монополії на дитинство.

3. Особливості розвитку сучасного дитинства дозволяють говорити про наявність таких тенденцій, як: криза дитинства (сьогодні для дитини не існує образу ідеального дорослого, який раніше служив прикладом в уявленні дітьми їх майбутнього); індивідуалізація дитинства (для дітей немає більше второваних шляхів і прикладів в житті); емансипація дитинства (набуття дитиною все більш значущого місця в сім'ї та суспільстві).

4. Ці особливості проявляються на тлі тенденції подовженого і одночасно укороченого дитинства сучасного покоління з одного боку, і підвищення соціального статусу дитинства, який може зумовлювати місце дитинства в соціально-класовій структурі суспільства, а також стиль життя і позиції в соціальній сфері суспільства майбутнього дорослого – з іншого.

Перспективи подальших наукових досліджень у заданому напрямку – подолання негативних проявів дитячості за допомогою діалогу.

Список використаних джерел

1. Бюхнер П. «Современный ребенок» в Западной Европе / П.Бюхнер // Социологические исследования. – 1996. – №4. – С.129.
2. Краснослободцева А.Е. Социокультурные основы детства: традиции и инновации: дис... канд. соц. наук: 22.00.06 [Текст] / ГОУВПО «Тамбовский государственный университет им. Г.Р. Державина». – Тамбов, 2010. – 217 с.
3. Кураева Л.Г. Детство как социокультурная ценность: дис... канд. соц. наук: 22.00.06 [Текст] / Саратов, 1995. – 153 с.
4. Митрофанова С.Ю. Некоторые особенности восприятия детьми своей «взрослости» / С.Ю. Митрофанова // Вестник СомГУ. – Вып.3 (25). – Самара: СомГУ. – 2002. – С.25–37.
5. Мухина В.С. Возрастная психология [Текст]: феноменология развития: учебник для студентов высших учебных заведений. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 174 с.
6. Нефедова Л.К. Феномен детства в основных формах его репрезентации (философия, миф, фольклор, литература): дисс...

д-ра филос. наук: 09.00.13 / Омский государственный педагогический университет. – Омск, 2005. – 337 с.

7. Тоффлер Э. Третья волна: Пер. с англ. / Э.Тоффлер. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 776 с.

8. Українець Л.В. Дитинство і дитячість у філософсько-антропологічному контексті: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.04 / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2006. – 18 с.

9. Фельдштейн Д.И. Феномен детства и его место в развитии современного общества / Д.И. Фельдштейн // Воспитание в школе. – 2005. – №5. – С.4–8.

10. Эльконин Б.Д. Кризис детства и основания проектирования форм детского развития / Б.Д. Эльконин // Вопросы психологии. – 1992. – №3–4. – С.7–43.

11. Postman N. The disappearance of childhood. – New York: Delacorte Press, 1982. – 177 p.

12. Qvortrup J. Childhood as a social phenomenon. – Budapest, Viena: European Centre for Social Welfare Policy and Research, 1991. – P.15.

References

1. Buhner P. «Sovremenniy rebenok» v Zapadnoy Evrope / P.Buhner // Sotsiologicheskie issledovaniya. – 1996. – №4. – S.129.

2. Krasnoslobodtseva A.E. Sotsiokulturnie osnovi detstva: traditsii i innovatsii: dis...kand. soc. nauk: 22.00.06 [Tekst] / GOUVPO «Tambovskiy gosudarstvenniy universitet imeni G.R. Derzhavina». – Tambov, 2010. – 217 s.

3. Kuraeva L.G. Detstvo kak sotsiokulturnaya tsennost': dis... kand. soc. nauk: 22.00.06 [Tekst] / Saratov, 1995. – 153 s.

4. Mitrofanova S.U. Nekotorye osobennosti vospriyatiya det'mi svoey «vzroslosti» / S.U. Mitrofanova // Vestnik SomGU. – №3 (25). – Samara: SomGU. – 2002. – С.25–37.

5. Muhina V.S. Vozrastnaya psihologiya [Tekst]: fenomenologiya razvitiya: uchebnik dlya studentov vicshih uchebnoy zavedeniy. – М.: Aspekt Press, 2005. – 174 s.

6. Nefedova L.K. Phenomen detstva v osnovnih phormah ego reprezentatsii (philosophia, mif, folklore, literature): dis... doctora filos. nauk: 09.00.13 / Омский госудаствений университет. – Омск, 2005. – 337 s.

7. Toffler E. Tretya volna: Per. s angl. / E.Toffler. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 776 с.

8. Ukrainets L.V. Ditinstvo u dityachist' u filosofsko-antropologichnomy konteksti: avtoferat dis... kand. philos. nauk: 09.00.04 / Kharkivskiy natsionalniy universitet im. V.N. Karazina. – Kharkiv, 2006. – 18 s.

9. Feldshtein D.I. Phenomen detstva i ego mesto v rasvitiy sovremennogo obshchestva / D.I. Feldshtein // Vospitanie v shkole. – 2005. – №5. – С.4–8.

10. Elkonin B.D. Krisis detstva i osnovaniya proektirovaniya form detskogo razvitiya // B.D. Elkonin / Voprosi psihologii. – 1992. – №3–4. – С.7–43.

11. Postman N. The disappearance of childhood. – New York: Delacorte Press, 1982. – 177 p.

12. Qvortrup J. Childhood as a social phenomenon. – Budapest, Viena: European Centre for Social Welfare Policy and Research, 1991. – P.15.

* * *

УДК 1.001:001.8

Дашдамірова Ч.Ф., Бакинський державний університет (Азербайджан, Баку), dashdamirov_gm@yahoo.com

Концепція елементарності в біологічній картині світу

Елементарні об'єкти теорій представляють собою нерозкладні компоненти досліджуваної дійсності, як точкові уявлення теорії, що встановлюють найпростіші структурні зв'язки і в цьому сенсі вони елементарні. Будучи елементом системи, вони грають інтегруючу роль в усвідомленні цілісності взаємозв'язку і відносин системи. Вони сприяють усвідомленню структурного рівня матерії і її природи, мають також світоглядну функцію і обумовлюють методологію дослідження розвивального знання. Саме елементарні об'єкти теорій як носії деяких зв'язків і відносин є складовими елементами структурної дійсності, показуючи якість системи і цілісність його структури. У даній статті і виявляється методологічне значення елементарності, її процесуального контексту в розвитку наукових знань.

Ключові слова: елементарність, концепція, картина світу, процес, частина, ціле, структура, об'єкти, події, система, статичність, ймовірність.

Dashdamirova Ch.F., Baku State University (Azerbaijan, Baku), dashdamirov_gm@yahoo.com

The concept of elementary in the biological picture of the world

Theories of elementary objects are irreducible components of reality under study, as point of the theory of establishing the simplest structural relationships and in this sense they are elementary. Being a part of the system they play an integral role in understanding the relationship of integrity and relationships of the system. They contribute to an understanding of the structural levels of matter and its nature. They also have the function of worldview and its methodology of the study is responsible for developing knowledge. The elementary objects of the theory, as carriers of certain connections and relationships, are the building blocks of structural reality, showing the quality of the system and the integrity of its structure. This article reveals methodological significance of elementary, its procedural context in the development of scientific knowledge.

Keywords: elementary, concept, world view, the process part, the whole structure, objects, events, system, static probability.

Дашдамірова Ч.Ф., Бакинський державний університет (Азербайджан, Баку), dashdamirov_gm@yahoo.com

Концепция элементарности в биологической картине мира

Элементарные объекты теорий представляют собой неразложимые компоненты изучаемой действительности, как точечные представления теории, устанавливающие простейшие структурные связи и в этом смысле они элементарны. Будучи элементом системы, они играют интегрирующую роль в осознании цельности взаимосвязи и отношений системы. Они способствуют осознанию структурного уровня материи и ее природы, имеют также мировоззренческую функцию и обуславливают методологию исследования развивающегося знания. Именно элементарные объекты теорий как носители некоторых связей и отношений являются составными элементами структурной действительности, показывая качество системы и целостность его структуры. В данной статье и выявляется методологическое значение элементарности, ее процессуального контекста в развитии научных знаний.

Ключевые слова: элементарность, концепция, картина мира, процесс, часть, целое, структура, объекты, события, система, статичность, вероятность.

(стаття друкується мовою оригіналу)

Проблема елементарності належить до числа класических проблем сучасної науки і філософії. Елементарні об'єкти теоретических систем знань – вихідні образи її глибинного рівня, складають основу програмно-пізнавальної діяльності в науці. В наші часи інтерес до даної проблеми визначається, перш за все, її фундаментальністю, програмно-пізнавальною особливістю і значенням цієї концепції для біології, сучасної методології і філософського осмислення оточуючої дійсності в цілому.

Елементарні представлення в теоріях сприяють усвідомленню структурного рівня матерії і її природи, мають також мировоззренческу функцію і обумовлюють методологію дослідження розвиваючогося знання. В сучасній літературі існують в основному три точки зору на дану проблему:

1. Метафізическа – елементарні об'єкти теорій являються подобою атомів Демокрита, першими кирпичиками мирозданія, а закони теорії абсолютно вічними.